

ВЧИТЕЛЯМ
ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ

ДИЛВИСЬ, ЯК Я МОЖУ!

ПУТІВНИК
З РОЗВИТКУ ДИТИНИ

6-7
РОКІВ

«Дивись, як я можу!» – це путівники з розвитку дитини від народження до 3 років для батьків, і від 2 до 7 років для вихователів дитсадочків і вчителів початкових класів. Вони створені у межах проєкту «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Криворіжжя», спрямованого на відновлення і зміцнення Кривого Рогу й району. Мета проєкту – створити стійке, людиноцентричне середовище, яке сприятиме добробуту мешканців, посилить соціальну згуртованість та забезпечить рівний доступ до можливостей.

**Дізнайтеся більше
на childguide.com.ua**

ЗМІСТ

Про путівник ~~~~~	4
Як підтримувати учня/ученицю 6-7 років під час навчання в школі ~~~~~	5-9
Показники розвитку дитини в 6-7 років ~~~~~	10-14
Червоні прапорці у 6-7 років ~~~~~	15-17
Як спостерігати за розвитком дитини у перший рік навчання у школі ~~~~~	18-19

Початок навчання в школі – це вагома зміна у житті дитини. Мотиви бажання й обов'язку – «хочу» та «потрібно» – починають суперечити одне одному. З часом дитина адаптується до нових умов, та деякі діти мають труднощі з адаптацією навіть упродовж року навчання.

Діти по-різному починають навчання в школі залежно від психологічної готовності вчитися й здатності швидко братися до навчання, яке стає основним у їхньому житті. Також діти 6–7 років по-різному реагують на вказівки вчителя/-ки, неоднаково вчать керувати увагою, пам'яттю, мисленням. Адаптація дитини до школи – тривалий процес, пов'язаний зі значним напруженням усіх систем організму. Інколи адаптація може проходити з певними ускладненнями й тривати довше. Такі учні зазвичай потребують додаткової уваги й індивідуальної підтримки. Однак важливо розуміти, що це не завжди є ознакою проблем – і помічати досягнення учня або учениці, вимірювати його/її індивідуальний прогрес.

У цьому путівнику ми зібрали основні показники розвитку дитини у 6–7 років і червоні прапорці. Орієнтуючись на них, ви зможете вчасно помітити, коли розвиток дитини не відповідає віку, та обговорити це з батьками. А також за потреби порадити їм звернутися до профільних фахівців: медичних (лікарка-педіатр, сімейний/-а лікар/-ка, невролог/-иня) та/або педагогічних (логопед/-иня, психолог/-иня).

**Як підтримувати
учня/ученицю 6-7 років
під час навчання в школі**

1/ Ознайомтеся з показниками розвитку дитини в 6–7 років. Для більшості дітей цього віку (початок першого класу) вони є ключовими для подальшого навчання і розвитку.

2/ Зафіксуйте або позначте у зручний для вас спосіб показники, які спостерігаєте у дитини.

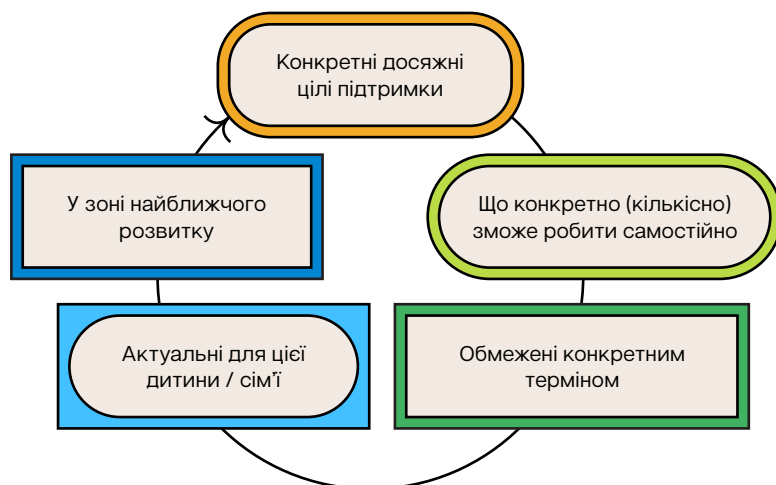
3/ Зафіксуйте ті показники, яких не спостерігаєте. Зверніть на них увагу. Вони можуть означати, що за учнем/ученицею потрібно додатково поспостерігати, щоб зрозуміти, чи дитина має освітні труднощі.

4/ Якщо є діти, у яких затримуються певні показники розвитку:

- Будьте уважнішими до них на уроках, перервах, прогулянках.
- Спостерігайте за їхньою активністю. Відзначайте, що привернуло вашу увагу або занепокоїло.
 - Контакт із однолітками не сформувався або погіршився.
 - Ваш контакт із учнем/ученицею не сформувався або погіршився.
 - Учень/учениця надмірно активний/-на.
 - Учень/учениця надмірно агресивний/-на.
 - Учень/учениця надмірно тихий/-а та спокійний/-на.
 - Учень/учениця поводить себе як дитина молодшого віку.
 - Поведінка учня/учениці різко змінилася.
 - Учень/учениця втратив/ла раніше набуті навички.
- Перевірте «Червоні прапорці у 6–7 років».

5/ Поговоріть із батьками про ваші спостереження й труднощі, які ви зафіксували. Порадьте звернутися по консультацію до медичних (лікарка-педіатр, сімейний/-а лікар/-ка, невролог/-иня) та/або педагогічних (логопед/-иня, психолог/-иня) фахівців. Порадьте, де їх можна знайти, й надалі проводьте ваше спостереження за дитиною. Розкажіть батькам про інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) і послуги, які вони надають.

6/ Обговоріть виявлені в учня/учнів труднощі з адміністрацією вашого закладу освіти, з практичним психологом/-инею. Командне обговорення стає початком для змін і для напрацювання стратегій, які сприяють підтримці дітей та роблять середовище більш доступним.

«Принцип 5» для самостійної педагогічної підтримки дитини

7/ Складіть для себе короткий План дій для вчасної самостійної педагогічної підтримки дитини:

- *Визначте сферу/-и розвитку дитини, де найбільше труднощів, і є потреба у підтримці.*
- *Визначте 5 завдань у навчанні чи поведінці учня/учениці, над якими будете працювати.*
- *Визначте 5 дій, які будете робити для виконання цих завдань.*
- *Визначте 5 цілей, які хочете досягти в навчанні чи поведінці учня/учениці.*

Плануючи педагогічну підтримку дитини, використовуйте «принцип 5» і SMART критерії для постановки цілі, що розшифровуються як:

Specific – конкретна.

Measurable – вимірювана.

Achievable – досяжна.

Realistic – реалістична.

Time-limited – обмежена у часі.

За SMART підходом ви зможете ставити перед дитиною реалістичні та досяжні цілі, орієнтовані на коротко- або довгострокову перспективу залежно від завдання. Їх легко можна виміряти та коригувати, зважаючи на прогрес дитини. «Принцип 5» допоможе визначити та сконцентруватися на одній або кількох проблемних сферах розвитку дитини. Розробити реальні цілі й дії, які можна втілити – враховуючи, що вчителі працюють із усіма учнями класу.

8/ Після втілення плану дій оцініть його ефективність. Проведіть із дитиною повторний діагностичний зріз за показниками розвитку й червоними прапорцями. Зробіть висновок про динаміку навчання, зміну емоційного стану й поведінки, соціальну адаптацію дитини. Обговоріть їх із батьками й адміністрацією.

9/ Якщо після вашої роботи із дитиною досі є така потреба, порадьте батькам звернутися до інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ). Центр надасть Висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини та рекомендації з надання дитині відповідного рівня підтримки в закладі загальної середньої освіти. Організуйте підтримку учню/учениці на основі цього Висновку, а також Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Те, що дитині не вдається сьогодні, вдасться завтра – завдяки вам.

**Ви робите надважливе —
створюєте безпечний
простір для розвитку.**

Показники розвитку дитини в 6–7 років

1/5

Моторика

- Бігає з різною швидкістю, поєднуючи біг із доданням перешкод.
- Ходить по колоді, балансуючи.
- Впевнено стрибає вперед та вгору, перестрибує перешкоди.
- Стоїть та стрибає на одній нозі.
- Самостійно гойдається на гойдалці.
- Катається на велосипеді.
- Ловить м'ячі різного розміру і з різної відстані.
- Рухи тіла та рук упевнені, скоординовані.
- Вирізає прості фігури.
- Копіює геометричні фігури.
- Зафарбовує зображення в межах контурів.
- Правильно тримає ручку, олівець.
- Має яскраво виражену правочиливорукість.
- Пише на аркуші безперервні прямі, хвилясті й ламані лінії.
- Копіює друковані літери, може написати своє ім'я та прості слова.
- Наклеює правильно (потрапляє в контур малюнка).
- Малює прості малюнки, які можна впізнати.

Показники розвитку дитини в 6–7 років

2/5

Сприйняття взаємозв'язків

- Знає частини доби, дні тижня, пори року і місяці, визначає їхню послідовність.
- Концентрує увагу на 15-20 хв., не відволікаючись.
- Помічає та називає схожість і відмінності між предметами.
- Рахує в межах 10, визначає відношення «більше», «менше», «дорівнює», вказує на найпростіші зміни в числовому ряді.
- Порівнює, узагальнює, класифікує предмети і явища.
- Визначає та добирає антоніми і синоніми.
- Визначає логічні зв'язки між предметами і явищами.
- Встановлює логічну послідовність подій.
- Відрізняє дійсне від вигаданого.
- Орієнтується в просторі та на площині, аркуші.
- Має елементарну систему знань про себе (ім'я, прізвище, вік, стать, місце проживання, імена й професії батьків) і навколишній світ (тварини, рослини, міста й країни, професії, види спорту тощо).

Показники розвитку дитини в 6–7 років

3/5

Мова і мовлення

- Має сформоване діалогічне й монологічне мовлення.
- Активний словниковий запас складає 2500-3000 слів.
- Розуміє та правильно вживає граматичні категорії (відмінки, числа, роди), морфеми (суфікси, префікси, закінчення), ступені порівняння прикметників, часи дієслів.
- Розуміє та вживає багатозначні слова.
- Розуміє та виконує складні кілька-ступеневі вказівки і завдання.
- Відповідає на запитання повними реченнями.
- Правильно вимовляє всі звуки і звукосполучення.
- Правильно вимовляє слова різної складової структури.
- Складає розповідь за картинкою чи серією сюжетних зображень, а також про події з власного досвіду – на запропоновану або обрану самостійно тему.
- Переказує знайомі казки й оповідання.
- Знаходить потрібну букву на початку, в середині і наприкінці слова.
- Підбирає слова на задану букву.
- Розрізняє візуально подібні графеми.
- Читає по складах.
- Розрізняє парні фонеми.
- Запам'ятовує та відтворює не менше 5 слів-іменників з 10 почутих.

Показники розвитку дитини в 6–7 років

4/5

Емоції і воля

- Виконує поставлені завдання, доводить розпочате до кінця.
- Прагне досягти успіху (сформована мотивація досягнення).
- Відчуває задоволення від результатів своєї діяльності.
- Контролює емоції, утримується від імпульсивних реакцій.
- Визнає свої помилки.
- Дотримується обіцянок.
- Грає в змагальні, рольові ігри, інсценізації.
- Підтримує та допомагає іншій дитині, виявляє чуйність.
- Чітко розділяє навчальне завдання від гри.
- Розв'язує проблеми з однолітками – домовляється, обмінюється або переконує.
- Виявляє емпатію, пояснює причини почуттів.
- Припиняє небажану поведінку після зауваження.
- Уміє налагоджувати взаємодію та працювати в команді.
- Узгоджує свої інтереси з груповими – йде на компроміси.

Показники розвитку дитини в 6–7 років

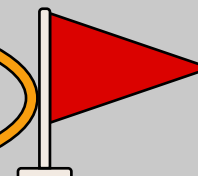
5/5

Соціальна адаптація

- Має навички спілкування з дорослими й дітьми, дотримується правил етикету.
- Вміє поводитися з людьми відповідно до їхнього віку, фізичного стану й настрою.
- Обережно поводить з своїми речами й речами, що належать іншим, ділиться власними речами.
- Охайно самостійно їсть, користуючись столовими приборами.
- Одягається та роздягається без допомоги дорослих.
- Зав'язує шнурки на черевиках.
- Розчісує та заплітає волосся.
- Дотримується встановлених правил поведінки в різних ситуаціях.
- Розуміє поняття безпеки і небезпеки, реагує та діє відповідно до ситуації.
- Бере участь у різних заходах у класі.
- Адаптується до нових ситуацій і змін у розпорядку дня.

Червоні прапорці у 6–7 років

1/3

Моторика

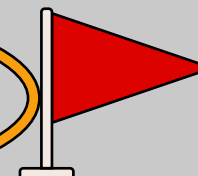
- Має труднощі з координацією рухів, спотикається, падає, зіштовхує предмети навколо себе.
- Не може стрибати, бігати, кататися на велосипеді.
- Не може точно відтворити рух чи позу (не утримує статичну позу, не запам'ятовує послідовність рухів).
- Має підвищену рухливість та імпульсивність у руках (постійно крутить предмети, часто і занадто сильно жестикулює, перебирає пальцями, стукає по столу).
- Не може користуватися ножицями.
- Не малює або створює малюнки з нерівними лініями, спрощені, без деталей.
- Не складає прості конструкції з дрібних деталей.

Сприйняття взаємозв'язків

- Не розуміє причинно-наслідкових зв'язків, що певні дії ведуть до певних результатів.
- Не може виконати до кінця одноманітні або повторювані завдання.
- Не може виконати прості логічні завдання, відгадати загадку.
- Не розпізнає та/або не розрізняє букви й цифри.
- Не засвоює елементарних навичок читання і письма.
- Не розуміє базових понять часу і простору.
- Не ділиться подіями минулого дня.
- Не може зосередитися на завданні більше 5 хвилин, постійно відволікається, і здається, ніби не слухає пояснення педагога.
- Читає або переписує з дошки, пропускаючи букви, слова, цифри.
- Швидко втомлюється від будь-якої розумової діяльності.
- Тривалий час думає перед відповіддю на просте питання, потребує його повторення кілька разів.

Червоні прапорці у 6–7 років

2/3

Мова і мовлення

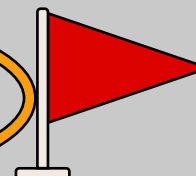
- Не розуміє кількоступеневих вказівок і завдань.
- Не може чітко і зрозуміло пояснити свої думки, бажання, наміри.
- Має обмежений словниковий запас.
- Не вживає поширені речення у мовленні.
- Мовлення залишається незрозумілим для оточення.
- Має труднощі з вимовою звуків (пропускає, замінює, спотворює), слів зі збігом приголосних і багатоскладових слів (пропускає, переставляє місцями звуки і склади).
- Не використовує мовлення для досягнення цілей і вирішення проблем.
- Має темпо-ритмічні порушення мовлення (прискорений або сповільнений темп, переривається тривалими паузами, з надмірним фізичним зусиллям).

Емоції і воля

- Уникає ігор і спільної діяльності з іншими дітьми.
- Не може співпрацювати в групі або сприймає колективні ігри як змагання чи боротьбу.
- Не розпізнає емоцій.
- Неуважна до оточення, не надає іншим посильну допомогу.
- Не може планувати або організувати свої дії.
- Потребує додаткового часу та/або допомоги для виконання простих завдань.
- Не може самостійно завершити завдання без допомоги дорослого.
- Знижена або відсутня мотивація до навчання.
- Надмірно реагує на невдачу (дратується, виявляє гнів чи образи, плаче) чи похвалу.
- Легко втрачає контроль, коли щось іде не за планом.
- Часто відчуває страхи, гнів, тривогу або неспокій, який заважає повсякденному життю.
- Не може контролювати свою поведінку (може штовхнути, вдарити, вщипнути дитину або дорослого), не розуміє, чому така поведінка неприйнятна.

Червоні прапорці у 6–7 років

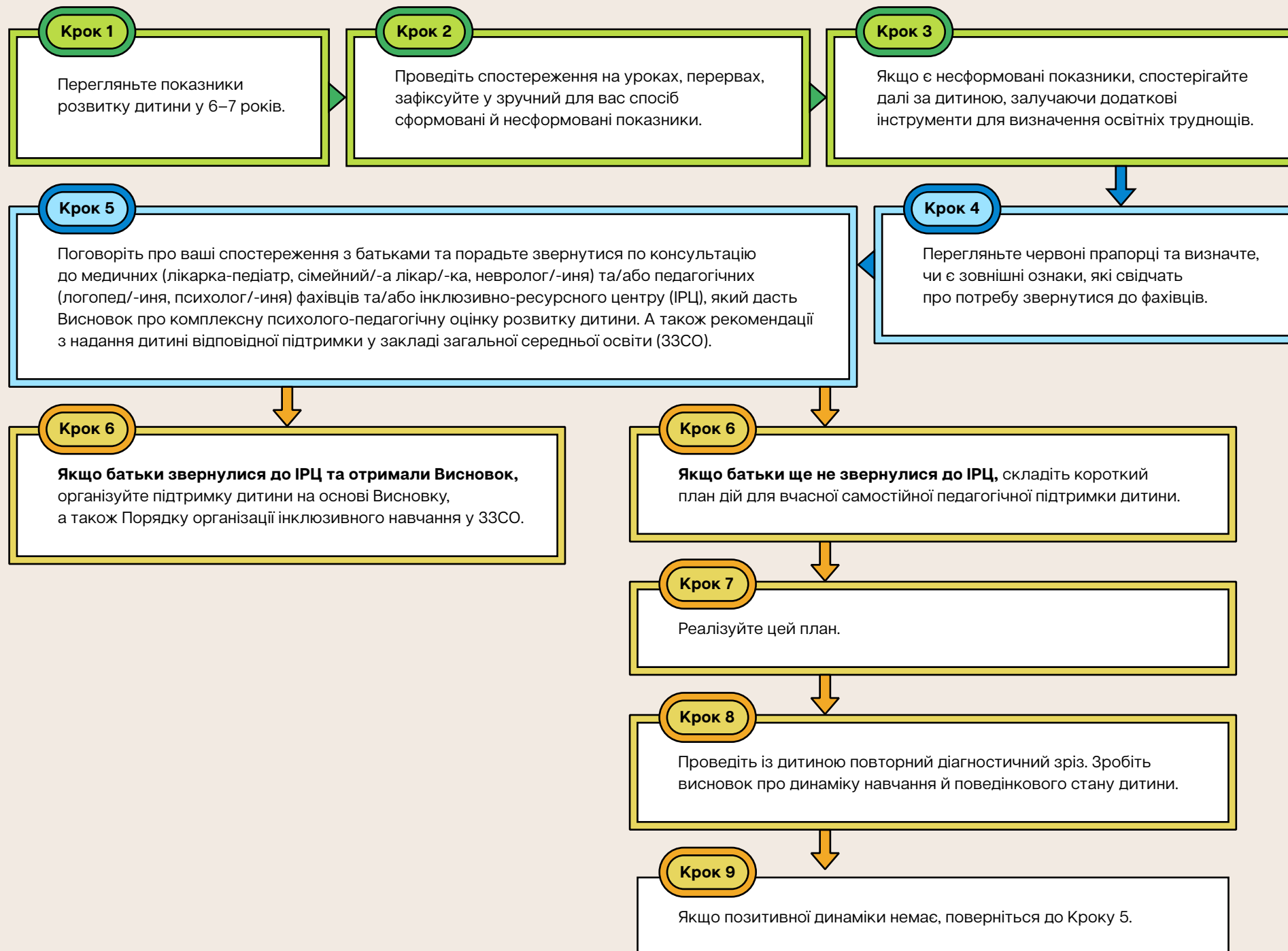
3/3

Соціальна адаптація

- Не виконує прості доручення.
- Не може попросити про допомогу.
- Важко переносить зміни у звичному розпорядку дня або нові ситуації.
- Не знає правил спілкування з незнайомцями.
- Не володіє побутовими навичками, не розуміє необхідності дотримуватися правил гігієни.
- Не має сформованих уявлень про організацію побуту.
- Не може прибрати своє робоче місце, іграшки, не розуміє необхідності цього.
- Не може застібнути гудзики, зав'язати шнурки.
- Не розрізняє одяг за сезоном і призначенням.

**Як спостерігати
за розвитком дитини
у перший рік навчання
у школі**

Над путівником працювала експертна команда:

АЛЬОНА КОРОЛЬ

Авторка путівника. PhD, голова ГО «ЛогоКлуб», засновниця та керівниця Логопедичного центру «ЛогоКлуб», доцентка Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, логопедина, спеціальна психологиня, головна експертка з особливих потреб дітей проекту «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Криворіжжя».

НАТАЛІЯ ШЕЛЕСТЮК

Психологиня, корекційна педагогиня, поведінкова консультантка, фахівчиня з раннього втручання, наукова співробітниця (методи навчання) в галузі психології у ГО «ЛогоКлуб».

ІРИНА КАЛІНІЧЕНКО

Кандидатка педагогічних наук, національна консультантка з інклюзивності.

Цей путівник з розвитку дитини розробили експерти/-ки Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» у межах проєкту «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Криворіжжя», що реалізується спільно PROMAN та агенцією розвитку LuxDev (Люксембург) за фінансування Великого Герцогства Люксембург.

Зміст путівника є виключною відповідальністю Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» і жодним чином не відображає погляди Проєкту.

Дизайн і креативна ідея – [isdgroup].

ДИВІСЬ,
ЯК Я
МОЖУ!

The text is rendered in a bold, rounded, yellow font with a black outline. It is arranged in three lines. The first line contains 'ДИВІСЬ,', the second 'ЯК Я', and the third 'МОЖУ!'. Several yellow dots are scattered around the text, including one above the comma, one above the 'І', one above the 'СЬ', and a vertical line of three dots to the left of the first line.